

Гајење маслина на Црногорском Приморју

Од најстаријих времена маслина је на Црногорском Приморју претстављала доминантну пољопривредну културу, која је у исхрани становништва играла врло важну улогу. Богатство у маслинама стварало се вјековима подизањем маслињака дуж Приморја, почев од Улциња па до бококоторског базена, који у једном скоро непрекидном ланцу употпуњују бујну вегетацију југа.

Домовина маслина је Сирија, одакле се даље нагло ширила у свим земљама Средоземља. Грци су први култивисали маслину на нашој обали и рачуна се да је то било у IV вијеку прије наше ере, што потврђују ископине млинова из IV и V вијека (1). Немамо тачних података о ширењу маслина на Приморју у тим давним временима, али по извјесним старим примјерцима маслина у Бару можемо закључити да маслине одавно постоје у нашим крајевима. У најстаријим которским судско-нотарским књигама први пут се барски маслињаци помињу, у једном тестаменту, 1333 године, а други пут 1397, док се маслињаци у Боки помињу 1431 године (3,4).

Маслина је код свих старих народа сматрана светим дрветом и највећим даром богова. Унутрашњост Соломунове палате у Палестини обложена је маслиновим дрветом. Код Грка божица Атена била је заштитница маслиновог плода. Маслиново дрво се чувало и пазило, а онај који би га посјекао без разлога гледан је као грјешник.

У старо вријеме, младићи из Боке, као симбол мира, среће, благостања, засадили би прије жени-

дбе макар неколико стабала маслина. А дјевојке су ишле са маслиновим вијенцем на вјенчање.

У нашим крајевима маслина се брже ширила и садила на свим погодним теренима. По свим статутима приморских градова сељаци су морали садити маслине, јер су тадашње власти и феудалци наметали ову обавезу због уносне трговине уљем, и да се „намири бројно становништво Млетака потребном количином уља“ (1). Такође, познати Грбаљски статут из 1427 године обавезује сваког пољопривредника од 20 до 30 година да посади 50 коријена маслина (7) Маслина је, због своје вриједности, много чувана у свим крајевима гдје се садила. У статуту града Будве из 1465 године забрањује се ложење ватре у маслињацима и предвиђа се глоба од 4 перпера (7,18). У Будви такође је био законом забрањен извоз маслинових пресадилица, а исто тако сјеча маслина под казном од 50 перпера (у доба Немањића 1171-1371 г.) (7). Да је маслинарство било врло развијено потврђује нам и статистички податак по коме је у Боки са Папштровићима у 1800 години било милион стабала (6,8), док их данас на читавом Црногорском Приморју имамо око 600.000.

У том раздобљу развила се врло жива трговина уљем. Тако Др Лука Валери у свом меморандуму од 1798 године аустриској влади (Memoire sulle Bocche di Cattaro) наводи да се из Боке годишње извози 6000 барела уља док се 4000 барела троши код куће (барило=60 л. уља) (5) године 1838 у календару „Грлица“ под насловом „Кратко географическо-статистичко описа-

није Боке Которске“ износи се податак да је Бока дала 10.000 барела, или 60 вагона-уља. Те исте године извезло се из Боке 23 вагона или 3.600 барела уља (по подацима Ника Луковића). Мировислав Зановић из Будве извјештава 1808 године Наполеоновој влади у Паризу да се из Боке извози годишње око 4000 барела уља (талијански рукопис у држ. архиву у Котору) (6).

У трговини је бокешко уље заузимало одлично мјесто и натјецало се са чувеним уљем из Луке (Луца-Италија). На међународној изложби у Паризу 1900 године било је награђено златном медаљом и дипломом уље из Кавча са посједа капетана Фердинанда Сбутере из Прчња (по Нику Луковићу). А на тршћанском тржишту бокешко уље било је цијењено као најбоље. Уље из наших крајева много се извозило у Трст и Венецију, јер се у то вријеме, много трошило за исхрану и за расвјету (до 1860 године кад је петролеум пренесен у Европу). Поред тога, у Венецији је било велико складиште уља одакле се даље извозило у сјеверне крајеве Европе.

У том раздобљу маслинарство је било врло развијено, а маслињаци добро обрађивани. Из тога периода постоји народна изрека, и данас актуелна: „Од маслине не тражи милостињу и не очекуј да ће ро-

дити како година понесе, већ се једино уздај у свој рад.“

Другом половином XIX вијека, а нарочито од 1870 године, почело је пропадање културе маслине, последице пропасти винове лозе у Италији и Француској, проузроковане појавом филуксере. Поред тога, све веће штете од маслинове мухе, убрзале су крчење маслина, тако да је маслина почела уступати мјесто виновој лози. Пољопривредник је почео напуштати маслину и зато што уље није имало више цијену као некада, јер му конкурише уље добијено од многих индустријских биљака.

Из претходног излагања видели смо да је маслинарство за последњих 100 година нагло назад јавало и да је то назадовање примило катастрофалне размјере. Ниједна грана пољопривредне производње није назадовала у толикој мјери. Ово пропадање убрзано је током Другог свјетског рата, када су маслињаци немилосрдно крчени. Велики дио маслина је запуштен, обрастао макијом, недовољно обрађиван и недовољно ђубрен. Слаба продуктивност маслина је одраз отсуства основних агротехничких мјера.

И овај рад претставља покушај да се изнесу груписани подаци о најважнијим болестима и штеточинама маслина, из новијег доба, да би се истакао значај заштите маслина.

- Литература:
1. Бубић Шериф: Специјално воћарство, Сарајево 1952
 2. Јуричек М. Ј. Радоњић: Историја Срба, Београд 1952
 3. Ковиљанић Ристо: Први помен барских маслињака у Которском архиву (рукопис)
 4. Ковиљанић Ристо: Један помен маслињака у Боки (рукопис)
 5. Луковић Нико: Привреда Боке Которске крајем XVIII и почетком XIX вијека у вези поморства-Годишњак пом. музеја у Котору бр. 111/55
 6. Лукић Нико: Бока Которска, Народна књига, Цетиње, 51
 7. Новаковић Стојан: Законски споменици српских држава средњег вијека, Београд, 1912
 8. Перуничкић Др. Бранко: Пољопривреда на карсту Црногорског Приморја. Научна књига Београд
 9. Трипковић: Вицко: Црнице о Боки Которској, Херцеговини
 10. Реџић Милан: Прилог за рејонизацију воћарске производње у јадранском рејону Ц. Г. Наша пољопривреда број 5-6, 1956, Титоград